

SLIKAR JANEZ ANTON TUŠEK (1725—1798)

(Nekaj arhivskih podatkov in doslej znana dela.)

Vsi avtorji umetnostnozgodovinskih prispevkov, ki so se ukvarjali s slikarji na loškem ozemlju, omenjajo freskanta in tabelnega slikarja Antona Tuška.¹ Dr. Emilijan Cevc Tuška visoko ceni, pravi pa, da je njegovo delo še premalo raziskano. Po njegovem mnenju presega Tuškovo delo lokalni pomen.

Pri umetnostnozgodovinskem paberkovanju po loškem ozemlju sem pogosto naletel na Tuškov opus, posebno v Poljanski dolini.² Nikje ni sicer podpisano, le pri Sv. Križu nad Srednjo vasjo je signiran z začetnimi črkami A T P(inxit). Njegova značilna baročna umetnostna govorica pa ga povsod stilno izdaja.

Zaradi gostote njegovih del v Poljanski dolini sem prvotno mislil, da je bil Tušek doma nekje iz Poljanske doline. Mojo domnevo je podprl tudi pokojni nadškofijski arhivar dr. Maks Miklavčič, ki je v škofijskem arhivu v Ljubljana našel nekega Antona Tuška, rojenega leta 1735 v soseki Sv. Urha v poljanski fari, to je v sedanji Leskovici. Več kot rojstnih letnic pa nismo mogli ugotoviti.³ Za nekaj let je bil to pravi Tušek. V zadnjih letih pa se je pokazalo, da je bil podatek napačen.

Tuški izvirajo sicer s Tuškovega griča med Leskovico in Davčo, iz opustele kmetije. Od tam so prišli v faro Zali log (pisatelj Ivan Tušek), Selca, Martinj vrh, na Sv. Miklavža, k Sv. Lenartu in v Rovt. Na poljanski strani jih najdemo v Leskovici, Stari Oselici, na Gabrški gori in danes seveda še drugod.⁴ V Loki sem Tuške odkril slučajno, vendar je bilo vredno pregledati loški rod.

Jernej in Maruša Tušek sta prišla v Loko od neznano kje. Imela sta sina Boštjana, rojenega 20. januarja leta 1682 v Škofji Loki. Boštjan je bil z ženo Marjeto oče slikarja Antona Tuška. Antona dolgo časa nismo našli, ker je imel dvoje imen — Janez Anton. Janez Anton Tušek je bil rojen 6. junija 1725 v Mestu, umrl je 31. januarja 1798 v Mestu št. 82, star 73 let. Njegova hiša Mesto št. 82 je bila na Lontrgu blizu lipe, danes Spodnji trg št. 3. Po domače se je pri hiši reklo še v 19. stoletju pri Tušku, pri Jeranki ali pri Balantaču. Že pri njegovem rojstvu in pri krstu njegovih otrok se omenjajo botri iz odličnejših loških hiš.

Prvič se je Tušek poročil 31. maja 1745 s Heleno Bizjak (Wisiak). Iz tega zakona so bili trije otroci: Uršula 1746, Uršula 1748 in Luka 1751.

Leta 1757 se je drugič poročil. Takrat je bil že znan slikar, saj je v poročni knjigi navedeno: Anton Tušek, vdovec, meščan in slikar (pictor). Poklicev knjiga pri drugih osebah sicer ne omenja. Ženi je bilo ime Mica, rojena Cotel

(Zottel). V rojstnih knjigah imata vpisane naslednje otroke: Valentin 1758, Janez 1759, Janez 1762, Marija Rozalija 1764, dvojčici Helena in Katra 1768, Ivana 1769 in Rozalija 1772. Usode otrok nisem zasledoval, opaziti pa je, da so mladi umirali in da Tušek ni zapustil moških potomcev.⁵

Leta 1793 sta se z ženo Marijo odločila izročiti hišo v Mestu št. 82 in vse zraven spadajoče hčerki Ivani (Johani). Devetega aprila je datirana izročilna hčerina ženitna pogodba. Ivana se je takrat poročila s kovačem (hammerschmied) Simonom Jesenkom. V obeh pogodbah se oče Tušek imenuje mestni slikar (Bürgerlicher Mahler in der Stadt Lack).⁶

Ko smo že pri arhivskih podatkih, povejmo, da je po delu za sedaj arhivsko izpričan le v kapucinski kroniki, ostala dela pa so mu le stilno pripisana oziroma je ohranjeno njegovo delo v ustnem izročilu. Pri teh zadnjih podatkih pa bodo seveda potrebne korekture in temeljito proučevanje Tuškovich del.

V kapucinski kroniki se Tušek prvokrat omenja leta 1763,⁷ ko je naslikal sv. Frančiška v koru za oltarjem. Leta 1765 je naslikal sv. Serafina; istega leta je poslikal obleko kipa Imakulate. V letu 1769 se je uveljavil kot renovator in reparator oltarjev in slik v cerkvi in v reflektoriju (slika sv. Lovrenca Brindiškega in Bernarda Korleonskega). Junija leta 1780 je poslikal veliki oltar v koru kapucinske cerkve. Zadnji podatek je iz leta 1794, ko je zastoj renoviral slike na samostanskem vrtu. V kroniki je zapisan kot gospod Anton Tushek, Tuschick, Thusheg, Dusheg itd.

Ostala dela mu lahko le pripišemo. Na tem mestu bi zaenkrat objavil le seznam njegovih sedaj znanih pripisanih del. Izven loškega ozemlja bi opozoril le na freske na Veseli gori pri Št. Rupertu na Dolenjskem.

Stilno bi ga za sedaj označili kot posnemalca naše velike baročne četvorice. Sicer pa ima Tušek svoje karakteristične poteze, pa tudi tehnično je bil dobro podkovan.

Seznam pripisanih del:

— Sv. Andrej nad Zmincem: Veliki oltar je datiran v leto 1773, slika sv. Andreja je Tuškova. V stranskem oltarju je njegova slika Vstalega Kristusa. Tuškov Križev pot.

— Sv. Lovrenc nad Zmincem: Slika sv. Florijana v prezbiteriju kaže poteze Tuškovega čopiča.

— Sv. Florijan nad Zmincem: Križev pot je mogoče Tuškovo delo.

— Brode, Sv. Tomaž: Veliki oltar iz leta 1773 je iz iste delavnice kot pri Sv. Andreju. Oltarna slika sv. Tomaža, ki visi samostojno v prezbiteriju, je Tuškova. Njegov je verjetno tudi antependij Tomaž tipa Jezusove rane.

— Sv. Križ nad Poljanami: Na cerkveni zunanjščini je fresko naslikan Križev pot, ki je bil pred leti nestrokovno preslikan, vendar je nova barva že odpadla (v slabem stanju). Veliki oltar je iz leta 1777. Slika Križanega je Tuškova. Slika v desnem stranskem oltarju Janeza Nepomuka je signirana in datirana A. T. P. 1767.

— Čabrače, sv. Jedert: Slike na prižnici so mogoče Tuškovo delo.

— Žiri, ž. c. sv. Martina: V zakristiji je slika Brezmadežne, mogoče Tuškovo delo.

— Ledinica, sv. Ana: Slika Madone v stranskem oltarju sv. Florijana je Tuškova kopija T. Kundiškovega originala pri sv. Florijanu v Ljubljani. Stran-

Tuškova freska Oznanjenja na pročelju Mesarjeve (Funtkove) hiše pri k:pučinskem mostu v Skofji Loki. (Foto Aki)

ski oltar sv. Ožbolta, slika je Tuškova. Sliki Joba in Janeza Nepomuka v desnem stranskem oltarju sta Tuškovi. Tuškov Križev pot.

— Dolenja Dobrava, sv. Urban: Tuškov Križev pot.

— Jamnik nad Kropo, sv. Peter: Križev pot ima letnico na 14. postaji 1765.

— Hribec nad Puštalom, sv. Križ: Fresko naslikana oltarna krila ob stranskih oltarjih.

— Poslikana znamenja: Volča (podrto, freske prenesene na platno), Čabrače, Malenski vrh, Log, Sv. Križ, Gorenja vas pri Retečah, Crngrob (znamenje pod cerkvijo).

— V Loki je na novo odkrita njegova freska na hiši pri kapucinskem mostu (nad frizerskim lokalom Koritnik). Prizor prikazuje Oznanjenje. Njegova je tudi freska Oznanjenja na nunskem zidu pri tovarni LTH v Vincarjih in verjetno še freski Brezmadežne in sv. Florijana na Krevsovi hiši, ki so ju sicer pripisovali Jelovšku. Tuškova je bila tudi freska Bega v Egipt na pomolu hiše pri Mesarjevi Ančki na Mestnem trgu (nad lokalom drogerije). Prav gotovo bi se v Loki in okolici še našlo marsikatero Tuškovo delo, na fasadah in tudi kot tabelne slike po loških meščanskih hišah in v obeh samostanih.

OPOMBE

1. Navedem naj le dva pregledna članka o umetnosti na Loškem ozemlju: J. Veider, Umetna obrt na škofjeloškem ozemlju, Škofja Loka in njen okraj v luči gospodarskih in kulturnih prizadevanj, Škofja Loka 1936 in E. Cevc, Umetnostni pomen škofjeloškega okoliša, Loški razgledi I, 1954. — 2. F. Štukl, Topografija Poljanske doline (rokopisna diplomatska naloga 1966). — 3. Dopis dr. Maksa Miklavčiča Muzejskemu društvu v Škofji Loki z dne 19. II. 1970. — 4. Gl. opombo 3. — 5. Rojstne in smrtne letnice in podatki o porokah so iz Nadškofijskega arhiva v Ljubljani. Za vso pomoč pri iskanju podatkov se obema arhivarkama najlepše zahvaljujem. — 6. Arhiv v Škofji Loki, fond Zemljiška knjiga, Vormerk — Buch C. 1792—1811, fol. 21, 22. — 7. Kronika škofjeloškega kapucinskega samostana I. del 1741—1856, alineja 156, 160, 161, 170, 221 in 230 za leta 1763—1794.

Résumé

LE PEINTRE JANEZ ANTON TUŠEK (1725—1798)

Le peintre tabellaire et de fresques Janez Anton Tušek (1725—1798) n'était connu jusqu'ici que de son nom. On supposait qu'il était originaire de Poljanska dolina. A une revue occasionnelle des cadastres de la fin du 18e siècle et de la Chronique des capucins on découvrit que Tušek était le peintre municipal de Škofja Loka. Il avait travaillé à Škofja Loka, dans les églises de Sv. Andrej, Sv. Lovrenc, Sv. Florijan, à Brda, dans l'église de la Sainte Croix au-dessus de Poljane, à Čabrače, à Ledinica, à Ziri, à Dolenja Dobrava, à Jamnik au-dessus de Kropa etc. Il avait peint plusieurs signes dans les alentours de Škofja Loka et dans la vallée de Poljane. En dehors du territoire de Škofja Loka on ne connaît pour le moment que les fresques de Vesela gora près de St. Rupert. Tušek imitait les oeuvres de nos quatre grands peintres du baroque, mais il conserva cependant tant de traits individuels de qualité qu'il dépassa le cadre artistique local.